

Hizkuntza gutxituentzat ere, azpigituluak

Topaguneak antolatuta eta erreportaje honen egileak gidatuta, Durangoko Azokako ekitaldien baitan *Azpigituluak ala bikoizketa* eztabaidari heldu zioten Luistxo Fernandez azpigituluak.com webguneko kideak, Marian Galarraga bikoiztaileak, Iñako Gurrutxaga ETB3ko koordinatzaileak eta Ane Muñoz zine-zuzendariak. Hona solasaldiak emandakoa.

| MIKEL GARCIA IDIAKEZ |

Helduentzat, azpigituluak

HASIERATIK garbi utzi dute mahaiki-deek euren hautua: helduei zuzendutako lanetan eta filmetan oro har, azpidatziak erabiltzearen aldeko dira, jatorrizko bertsoiak bikoizketa-rekin gehiago galtzen duelakoan, azpigituluekin baino. “Aktoreengan pentsatuz krimena iruditzen zait bikoiztea, antzezenaren zati handi bat galtzen baita –dio Ane Muñozek–. Gainera, Txinako herritarrek euskaraz edo gaztelaniaz hitz egiten entzutea sinesgaitza zait”. Bikoiztuta ematekotan, bikoiztaileen lana asko

zaindu beharko litzatekeela uste du, baina azpigituluak ere ondo landuta eskaini behar direla azpimarratu du: “Nik zuzendutako *Basurdea* laburrean, adibidez, protagonistak Hondarribiko bi arrantzale dira eta haien hizkera eta esamoldeak mantendu nahi nituen; azpidatziatan ere islatu beharra zegoen hori, ezin ziren azpigitulu neutroak izan, eta horretarako ‘*bemos encontrau*’ eta halakoak erabili nituen. Era berean, planoak, enkoardaketak eta abar pentsatzerakoan kontuan izan nuen azpigituluak erabiliko nituela eta hori aurreikustea

baliagarria da, irakurtzea egokitzen denean irudi beteegia ez jartzeko, esaterako”. Izan ere, Iñako Gurrutxagak adierazi duen moduan, azpigituluekin ere galtzen da informazio zati bat, irakurri bitartean irudian ageri diren ñabardurak gal daitezke, baina bere gabeziekin, bikoizketan baino txikiagoa da galera.

Asko galtzen dela aipatu dute, adibidez, film eleanitzen bikoizketan: pertsonaiak hainbat hizkuntzatan aritu arren, hizkuntza bakarrera itzuli ohi dute –gaztelaniaz bai behintzat–, hizkuntzen arteko joko

Ezker-eskuin: Ane Muñoz (zine-zuzendaria), Luistxo Fernandez (azpigituluak.com), Iñako Gurrutxaga (ETB3) eta Marian Galarraga (bikoiztailea). Laurok uste dute jatorrizko bertsoiak gehiago galtzen duela bikoiztuta, azpidatziatan baino.

ezabatuz. Azpituduekin, aldiz, trikimailuak daude, kortxeteak, letra etzanak, koloreztatuak... aktoreak hainbat hizkuntzatan ari direla irudikatzen.

Euskarazko bikoizketaren kalterako, helduak ez daude ohituta filmak hala ikustera, erdarara bikoiztuta ikusi dituztelako gehienbat, eta arrotz egiten zaie euskaraz entzutea, dio Marian Galarragak. Ez hori bakarrik, pelikulak ez daude gaztelaniara bezain ondo bikoiztuta, gaztelaniazko bikoizketak direlako munduko onenak. Luistxo Fernandezek ere esperantza gutxi dauka euskarazko bikoizketan eta nahiago du seme-alabak jatorrizko bertsioan hezi, “baina film eta telesailetatik harago, badago beste material pila bat bikoiztuta hobeto kontsumitzen dena: dokumentalak kasu, jatorrizko ahotsaren gainetik egiten den bikoizketa merkea erabiliz”. Edozein euskarrik ere ez du azpitudue-tarako balio. “Lehengoa lagun batek esan zidan mugikorrean film korear bat ikusten aritu zela azpituduekin –kontatu du Muñozek–, eta horri, hain pantaila txikian azpidatziak jartzeari, ez diot zentzurik ikusten”.

Marrazki bizidunak eta haurrak

Umeei eskainitako ikus-entzunezkoetan ere, ados jarri dira solaskideak: bikoizketa jotzen dute beharrezko, irakurtzen ez dakiten etxeko txikientzat. Gurrutxagak gogoratu du kate euskaldun nahiz erdaldunetan ematen dituzten marrazki bizidun berak ikusteko arazorik ez dutela haurrek, hizkuntza batean zein bestean, eta Fernandezek gehitu du adin batetik aurrera, 7-8 urterekin, hizkuntzari baino bikoizketaren kalitateari erreparatzen diotela gehiago, marrazki bizidun berak euskaraz edo erdaraz aukeratzeko garaian. Alegia, ahotsai

Euskarazko bikoizketa

Marian Galarraga: “ETB sortu zenean produkzio ikaragarria egin behar izan genuen, batez ere marrazki bizidunak, txurroen moduan, eta bitako bat: edo kalitatea edo produkzioa. Bikoiztaile asko ohitu zen marrazki bizidunak egiten eta gero pertsonaia erreala marrazkietako ahotsarekin bikoizten zituzten. Hori kentzea asko kostatzen da”.

Woody Allenen *Erdipurdiko alprojak*, euskaraz azpidatuta (irudian). “Mongoliako film batean aktoreak euskaraz hitz egiten entzuteagatik ez dut euskara gehiago jakingo; aldiz, alde artistikoa sakrifkatuko dut bikoiztuz gero”, dio Ane Muñozek.

eta bikoizketa ondo egingo egoteari garrantzia emango diola haurrak, gustukoago zein duen erabakitzen.

Baina zein adin da egokia azpituduetara jauzi egiteko? Luistxo Fernandezek eman dizkigu arrasto batzuk. Bere esanetan, frogatuta dauka 9 urterekin hasten direla azpituduekin irakurtzeko eta jarraitzeko gaitasuna lantzen, eta 10ekin gauza direla filma azpidatziekin ikusteko. Areago, “munduko zine produkzio onenetakoak marrazki bizidunetan ikusten ditugu batzuetan, eta Pixar edo Miyazaki estudioetako pelikula asko hain dira biribilak, 4 urteko ume batek ere erraz ulertuko lituzkeela jatorrizko bertsioan entzunda, ingelesez nahiz japonieraz”.

Euskararen normalizazioaren mesedetan, zein hobetsi?

Euskara hizkuntza gutxitua dela eta erdaraz inguratuta bizi garela ez dute ahaztu mahaikideek; ildo horrek eman du eztabaida luze eta mamitsuena. Euskararen egoerak eraginik ba al du eredu bataren edo bestearen alde egiteko? Galarragak nabarmendu du telebistan nahiz zinema-aretoetan erdarazko lanen bonbardaketa

jasaten dugun heinean, euskara babestu behar baldin badugu beharrezkoa dela lanak gure hizkuntzara bikoiztuta ere jasotzea: “Beti diot, areto batean pelikula erdaraz eskaintzen badute, albokoan euskaraz bikoiztua behar du egon, hizkuntza batean edo bestean ikusteko aukera eman. Nahiko nuke lege bat jarriko balute, hemen eskaintzen diren film guzti-guztiak euskaraz eman daitezkeen. Hobe direla azpituduekin? Ados, azpidatzi dezagun euskaraz, baina orduan gaztelaniazko bertsioa ere azpituduekin izan dadila, dena eskaini dadila jatorrizko bertsioan eta hizkuntza batera eta bestera azpituduekin, bestela desabantaila gorian dago euskara, gaztelaniara bikoiztutako filmez inguratua”.

Gurrutxagaren ustez, jendea ez da joango euskarara bikoiztutako pelikula ikustera, ondoko aretoan gaztelaniaz baldin badu, bikoizketan sekula ezingo dugulako erdarazko bertsioarekin lehiatu. Horregatik, kontrako estrategia izan daiteke gakoa, euskaraz kontsumitu nahi duen jendeari azpidatzen aukera ematea: “Bikoizketa jaio zen hitzun askoko herrialdeetarako, gu lau katu

Datorren ETB

Iñako Gurrutxaga: “Agintari berriek ETBn zein asmo izango duten ideia handirik ez daukagu, baina ez dut zalantzarik bikoizketaren alde egingo dutela, batez ere audientziagatik. Zineman ere ez da pelikula azpidatzerik programatzen, jendea ez doalako, eta telebistan ikusi dugu, saiakerak egin ditugunean, audientzia emaitzak ez direla onak”.

Atzerriko ereduak

Luistxo Fernandez: "Tamainaz hizkuntza handiegiak ez dituzten Europako herrialde askotan, fikzioa jatorrizkoan ikusten dute azpigitulatuta. Azterketen arabera, korrelazioa dago azpidatziak erabiltzearen eta ingelesaz herritarrek duten ezagutzaren artean. Gainera, irudiari testuak egin diezaioketen trabarekin ez daude kezkatuta; Estonian, filmek bi azpigitulu lerro dituzte, errusieraz eta estonieraz".

gara eta ez da aski bikoizketa industria bat sustengatzeko, zergatik ez dugu zabaltzen gauzak azpigitulatuta kontsumitzeko ohitura gure gizartean? Lagun argentinar batek esan zidan kontrako joera gertatzen ari dela han: duela gutxira arte normalena zen dena azpidatzita ikustea, orain aldiz dena bikoizten ari dira eta lagunak ezin du jasan, beste era batera hezi delako. Horregatik diot ohitura kontua dela, hasieran zaila izango da, baina noizbait hasi behar ko gara kultura hori aldatzen, eta jendea ohitu egingo da azkenerako".

Galarragaren hitzetan, areto batean filma erdaraz eskaintzen badute, albokoan euskaraz bikoiztua behar du egon. Bestela, dena jatorrizko bertsoan eta hizkuntza batera eta bestera azpidatzita

Gainera, hizkuntzaren normalizaziorako azpidatziak oso lagungarriak direla iritzi dio Muñozek: atzerriko hizkuntzan egina dagoen filma euskaraz ari gara irakurtzen, ez gara ari gaztelaniaz edo frantsesez pentsatzen, euskaraz baizik. Halaber, bikoizketa defendatzeko argudiatzea hizkuntza ez dagoela normalizatuta arriskutsua iruditzen zaio zine-zuzendariari. Euskara mantentzeko bide asko daude, "eta Mongoliako pelikula batean protagonistak euskaraz hitz egiten entzuteagatik ez dut euskara gehiago jakingo; aldiz, alde artistikoa sakrifikatuko dut bikoiztuz gero eta zinemasale bezala beste xehetasun batzuk galduko ditut".

Esan bezala, ordea, ohitura da gilitza eta arazo, azpigituluak hedatzeko. Ikus-entzunezko kontsumo moduak aldatzen ari da Internet, hainbatek sarean edo saretik jaitsita ikusten ditu film eta telesailak, sarri azpidatzita. "Ezin duguna pentsatu da euskara hegemonikoa izango denik kontsumitzen dugun telebista panoraman —hartu du hitza Luistxo Fernandezek—. Euskararen presentzia geroz eta txikiagoa izango da geroz eta kate gehiago dauden neurrian, LTDarekin ikusi dugu, eta gutxienez aukera bat izan daiteke norberak pelikulak saretik jaitsi eta euskarazko azpigituluekin ikustea. Azpigituluak.com proiektua hor dago, itzulpen lana egiten duten boluntarioei esker katalogoa egiten goaz, eta mereziko luke euskarazko azpidatziekin artxibo herrikoiki bat osatzea, ahalik eta zabalena. Zentzu horretan, garrantzitsua litzateke ETBk duen azpigituluen artxibo oparoa partekatzea, pelikula askoren azpigituluak eginak dituelako jada, baina ezin dira eskuratu". ETB3ko koordinatzaileak ere uste du ETBk lizentzia publiko eta askea izan behar lukeela.

Azken ohar bat ere egin du Gurrutxagak: euskara bultzatzeko, atzerriko ekoizpena euskaratzea baino gehiago, bertako euskarazko produkzioa indartzea da bidea.

Faktore ekonomikoa

Askos garestiagoa da bikoiztea, azpidatzea baino. Zein pisu du eta zein pisu izan behar luke faktore ekonomikoak ereduaren aukeraketan? Euskal Telebista Publikoa oinarri hartuta heldu dio laukoteak gaiari. ETB3ko koordinatzaileak azaldu duenez, garestia den ala ez baino gehiago, audientziari begiratzin dio telebistak, eta oraingoz bikoiztutako lanak erakartzen du

Euskarazko filmak kanpoan

Ane Muñoz: "Produktoren aldetik presioa egon badago, eta lehen, filma atzerrian mugitzeko baldintza bat izaten zen bikoiztea, baina orain azpidatziekin banatzera ohitzen ari dira, 80 egunean edo Urte berri on, amona! dira horren lekuko. Garrantzitsuen da pelikula ona izatea, berdin dio hizkuntzak, eta ona bada, beste edozein hizkuntzatan bezain ongi mugituko da atzerrian, azpidatzita".

ikuslea. EITB erakunde publikoa izanik, irizpide ekonomikoaz gain industria eta gizartearekiko konpromisoa ere aintzat hartu behar dituela gaineratu du, eta telebistak akordioa duela bikoizketa industriarekin, bikoizketa kuota bat mantentzeko. Galarragaren hitzetan, helduentzako edukiak azpidatzita eskainita ere, ETBk haur eta gazteentzat filmak euskaratzeko apustua egingo balu, nahikoa litzateke dauden bikoizketa etxeen industria sostengatzeko, "hainbeste ere ez daudelako".

Bikoizketan erdarazko bertsoarekin sekula ezingo dugula lehiatu eta kontrako estrategia proposatu du Gurrutxagak: euskaraz kontsumitu nahi dutenei azpidatzen aukera eman, ohitura zabaldu

Lehentasun ekonomikoetan, horren guztiaren abiapuntuan dagoen "arazo konponezina" salatu du azpigituluak.com-eko kideak: "Euskarazko ikus-entzunezko kooperazio ekonomiko publiko handiena gaztelaniazko etxe handi bat finantzatzeko da. EITB erakunde erabat diglosikoa da eta ez dago alderdi politikorik euskara hutsezko ETB nahi duenik. Kataluniari begiratu behar ko genioke arlo horretan, han ez baitzaie burutik ere pasatzen gaztelaniazko telebista publikoa izatea eta politika horrek urrats gehiago ekarri ditu atzetik, katalanera bikoiztutako film kopuru bat mantentzea zine-man, esaterako". ■

